

MASSIP, Àngels (coord.) (2008).

Llengua i identitat.

Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona. 150 p.

Tal com indica Albert Bastardas al prefaci del llibre, l'estudi de la relació entre llengua i identitat ha estat central i actualment ocupa l'interès creixent d'estudiosos en ciències socials i humanes. Per això, és benvinguda una obra que tracti el binomi llengua-identitat tant des d'una perspectiva teòrica general com d'una de centrada a les terres de parla catalana. Els capítols d'aquest llibre són la versió escrita d'un cicle de conferències organitzat pel Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació de la Universitat de Barcelona l'any 2006.

El volum s'estructura en quatre blocs. El primer, titulat *Llengua i identitat: qüestions generals*, conté dos articles. A «Llengua, identitat i cultura: de la cognició a la societat», Àngels Massip fa un esbós de la relació entre llengua, identitat i cultura des de la teoria de la complexitat i la perspectiva ecolingüística. Esperanza Morales, a «La llengua de signes com a vehicle de comunicació i de capital simbòlic», presenta el cas de la comunitat de sords i la constitució de les seves varietats diferenciades com a vehicle de capital simbòlic. A més d'explicar breument la manera com s'han constituït les varietats espanyola i catalana, l'article proporciona bones pistes per a investigacions futures sobre els factors de construcció de la identitat i el procés d'incorporació de la llengua de signes a institucions educatives.

El segon bloc s'ocupa de la relació entre llengua i identitat als territoris de parla catalana. Josep Espluga, a les «Dificultats i potencialitats de la llengua catalana per a generar identitat social a la Franja», fa una anàlisi sociològica de la situació transfronte­rera de la Franja i es demana si la llengua hi determina la identitat social. La seva resposta és que no, ja que hi ha una sèrie de limitacions que ho impedeixen: la percepció dels franjolins de no pertànyer a un territori amb límits lingüístics clars, la importància dels trets identitaris espanyols i aragonesos, i les actituds dels veïns catalans. Jean Paul Escudero, a «Les llengües a la societat nord-catalana des de l'annexió francesa de 1659», fa un repàs general històric a la situació del català a la Catalunya del Nord. Tot i que al títol es menciona que es tractaran les «llengües» a la societat nord-catalana, en realitat només es mencionen el català i el francès. Igualment, al resum de l'article es menciona el cas dels gitanos però a l'article no hi apareixen. Rafael Castelló, al capítol «Parlem valencià, però no som valencians», presenta un model amb el que l'autor anomena *moments epistemològics* i que intenten explicar la situació sociolingüística valenciana: sentiment de ser valencians però sense que això impliqui necessà-

riament identificar-se amb el català. Es tracta d'una anàlisi interessant perquè explica les diferents ideologies vers el català/valencià i la política lingüística des d'un model concret. En el capítol titulat «Llengua i identitat al País Valencià», Joan F. Mira explica els factors (històrics, geogràfics, demogràfics, de denominació del territori, etc.) que han configurat les relacions de llengua i identitat al País Valencià. Cal destacar l'explicació que fa Mira de l'evolució contemporània de la consciència lingüística i la seva reconstrucció. Per a Mira, a finals del segle XIX es va perdre la consciència de continuïtat lingüística al País Valencià, però no hi va haver hostilitat i conflicte fins a finals del franquisme i els inicis de la transició. En canvi, va ser durant la democràcia que es va recuperar la consciència lingüística però amb un augment d'hostilitat.

El tercer bloc va dedicat a llengua i identitat a altres territoris, en concret a Galícia, el Friül i Occitània. Sabela Labraña es planteja la pregunta «Crea identitat la llengua gallega?». Per contestar-la, fa un breu repàs a la situació sociolingüística de la llengua gallega i al complex procés d'estandardització (amb tres normatives) tot centrant-se en resultats d'estudis sociolingüístics dels deu anys de cooficialitat del gallec i el castellà. Els diferents estudis mostren resultats interessants pel que fa a la importància dels factors de l'edat (els joves són cada cop més bilingües tot i que tenen actituds molt positives vers el gallec), les actituds (estigmatització del gallec amb accent tradicional i valorització del gallec més urbà) i la identitat (el gallec no és un element principal de la identitat gallega; els joves valoren la llengua com a factor identitari molt important, però això no es correspon amb un ús alt del gallec). El capítol acaba amb una discussió sobre les diferències entre el que Labraña anomena *identitat i pertinença*, i argumenta que el gallec és més un element de pertinença (tret individual, que no implica *els altres*, centrat en la terra, el paisatge, el clima, etc.) que no pas d'identitat (diferenciada, que té en compte *els altres*). D'altra banda, l'article de Raimondo Strassoldo, «The sociolinguistic situation of Friuli: Findings from recent research», és un resum de la història del Friül i de diversos estudis sociolingüístics recents que mostren la interrelació entre la sociolingüística i catàstrofes naturals (influx de diners i apaivagament de l'activisme lingüístic al Friül arran del terratrèmol de 1976), i dels quals destaquem els resultats següents: només un 15 % dels nens s'escolaritzen en friülà, la qual cosa no garanteix un ús estès d'aquesta llengua; s'observa un interès decreixent dels joves a l'hora d'aprendre la llengua, i hi ha una incongruència entre l'opinió dels que consideren que cal protegir les minories i el poc interès a aprendre la llengua friülana. Finalment, Patrick Sauzet, a «Se pòt existir una llengua sens una marina de guèrra? A prepaus de l'occitan», parteix de les diferents definicions de *llengua* i *dialecte* de la tradició lingüística francesa (continuista i arealista) i mostra com sovint s'ha deslegitimitzat l'occità fins a deixar-lo com el que l'autor anomena una *llengua nua*. Tot i això, Sauzet es planteja la pregunta de com ha sobreviscut l'occità malgrat el procés de minorització que ha patit. La resposta és que el preu que ha hagut de pagar la llengua és el d'una forta diglòssia. Al final de l'article, l'autor fa algunes propostes per superar la situació precària de l'occità, que se centren a fer més present l'estudi acadèmic universitari d'aquesta llengua i possibilitar («normalitzar» encara no és possible) l'occità dins la societat occitana, és a dir, donar mostres de funcionament possible de la llen-

gua occitana (a l'ensenyament, a la vida cultural i pública, als mitjans de comunicació, etc.) i mantenir el coneixement i ús actuals per estar preparats per a la «reconquesta».

A la darrera secció —*Llengües i identitats a Europa*— Emili Boix ressegueix la visió del plurilingüisme europeu des dels territoris de llengua catalana i els escrits d'Antoni Rovira i Virgili i Jordi Ventura, i fa un resum de la diversitat lingüística europea a partir de diferents mètodes de classificació (geografia, demografia, vitalitat lingüística i política lingüística). Acaba el capítol amb un repàs a la legislació lingüística a la Unió Europea.

Els articles del volum són útils per obtenir dades actualitzades de cadascuna de les situacions sociolingüístiques que s'hi tracten, però també s'hi observen quatre mancances principals. En primer lloc, tot i que el volum es titula *llengua i identitat*, el binomi no es tracta pas a tots els capítols d'igual manera. Mentre que alguns capítols el tracten directament (per exemple, Labraña i Espluga), d'altres quasi ni el tracten (per exemple, Escudero i Strassoldo). En segon lloc, s'hi troba a faltar un capítol sobre llengua i identitat a Catalunya i un altre sobre les Illes Balears dins de la secció de *Llengua i identitat als territoris de parla catalana*. També hauria estat útil incloure-hi un capítol de síntesi que destaqués els trets comuns i distintius de la relació entre llengua i identitat a les terres de parla catalana. Per exemple, hauria estat profitós plantejar-se la pregunta de Labraña («Crea identitat la llengua gallega?») aplicada no només al cas de la Franja (com fa Espluga), sinó a tots els territoris de llengua catalana. En tercer lloc, el capítol que emmarca el volum (Massip), que presenta la perspectiva de la complexitat per estudiar la identitat i la seva relació amb la llengua, no es reprèn en la resta de capítols, que sovint deixen el concepte *identitat* en segon terme. Finalment, tot i que el present ressenyador no és partidari de les llistes d'errors ortogràfics, de redacció i de format dels llibres que es ressenyen, en aquest cas no ens podem estar de dir que la quantitat d'errors —tant en anglès com en català— que hi ha al llibre desorienta sovint el lector. En el futur, caldria tenir més cura en el procés de passar d'una comunicació oral a un volum escrit. Amb tot, es tracta d'un llibre que agrupa contribucions d'un cicle de conferències que va ser original i profitós per a tots els assistents.

Llorenç COMAJOAN COLOMÉ